

AANVULLENDE BOUWHISTORISCHE DOCUMENTATIE

MUSEUM W

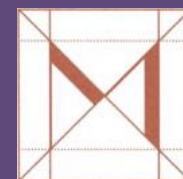
Voorheen Museum Jacob van Horne/Voormalig Stadhuis
Markt 7 te Weert

Onderzoek i.o.v. Gemeente Weert

11 november 2020

MONUMENTEN ADVIES BUREAU

COLOFON

Onderzoeksobject

Museum W
Voorheen Museum Jacob van Horne/Voormalig Stadhuis
Markt 7
6001 EJ Weert

Status

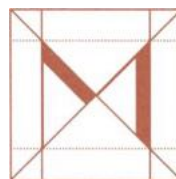
Rijksmonument, nr. 38439

Eigenaar/Opdrachtgever

Gemeente Weert
Contactpersoon: dhr. P. Verhappen
Postbus 950
6000 AZ Weert

Onderzoek en rapportage

Ing. G. Korenberg, bnb

MONUMENTEN ADVIES BUREAU

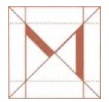
Bureau voor architectuur- en bouwhistorisch onderzoek, cultuurhistorische gebiedsanalyses, restauratie, onderhoud en bouwtechnisch onderzoek, publieksvoorlichting en publicaties over cultuurhistorie

drs. C.J.B.P. Frank
drs. F.A.C. Haans, bnb

mw. drs. C.H.J.M. van den Broek
drs. J. de Jong
ing. G. Korenberg, bnb
mw. drs. M. Lemmens
D. Schaars Ma.
Mw. drs. L. Valckx

Bredestraat 1
6542 SN NIJMEGEN
Tel: 024-3786742
info@monumentenadviesbureau.nl
www.monumentenadviesbureau.nl

Dit is een uitgave van het Monumenten Advies Bureau, Nijmegen,
11 november 2020, copyright MAB Nijmegen 2020

INHOUD

1 Inleiding.....	4
2 Bouwhistorische documentatie	6
2.1 Gevels	6
2.1.1 Achtergevel.....	6
2.1.2 Vorgevel	15
2.1.3 Zijgevel	17
2.1.4 Topgevel (achterzijde)	26
2.2 Binnenmuren	27
2.2.1 Begane grond	27
2.2.2 Verdieping	32
2.2.3 Zolder	35
2.3 Constructies	37
2.3.1 Begane grond en verdiepingsvloer.....	37
2.3.2 Zolderbalklaag	45
2.4 Afwerkingen	58
2.5 Overige	59
3 Conclusies en Aanbeveligen	61
4 Bronnen en literatuur	63
4.1 Bronnen.....	63
4.2 Literatuur	63

1 INLEIDING

In juni 2017 werd door het Monumenten Advies Bureau in opdracht van de gemeente Weert een bouwhistorische verkenning met waardestelling uitgevoerd van het toenmalige Gemeentemuseum Jacob van Horne, gevestigd in het voormalige Stadhuis van Weert.¹ Dit onderzoek vond plaats, voorafgaand aan een restauratie van het museum, naar plannen van interieurontwerper Maurice Mentjens uit Holtum.

In maart 2020 werd bekend gemaakt dat het museum na de restauratie en verbouwing de nieuwe naam Museum W zal dragen.² Thans is de restauratie in uitvoering en zijn sloop- en ontmantelingswerkzaamheden voor een belangrijk deel uitgevoerd. Daarbij zijn ook delen van het gebouw in het zicht gekomen die tijdens het veldwerk voor het onderzoek in 2017 verborgen waren. Omdat dit de mogelijkheid biedt voor aanvullende waarnemingen en een aanvullende documentatie van het gebouw heeft de Gemeente Weert het Monumenten Advies Bureau gevraagd een aanvullende Bouwhistorische Documentatie te verrichten.

¹ MAB (2017) *Museum Jacob van Horne, Bouwhistorische Verkenning & Waardestelling*, 19 juni 2017.

² De Limburger, 05-03-2020, Gemeentemuseum Jacob van Horne gaat verder als Museum W, artikel door Pieterneel Kellenaers (digitaal geraadpleegd op 4 november 2020).

Het veldwerk voor dit aanvullende onderzoek vond plaats op donderdag 8 oktober. Met behulp van bouwbedrijf Koppen Bouw B.V. kon het volledige gebouw worden gedocumenteerd, waarbij in het bijzonder extra informatie kon worden achterhaald ten aanzien van bouwmuren, gevels en constructies.

Rapport

Dit rapport betreft een aanvulling op de in 2017 opgestelde rapportage. Voor achtergronden en een volledige beschrijving van het gebouw (voorafgaand aan de restauratie) wordt naar dit rapport verwezen.

In dit rapport worden in hoofdstuk 2 alle nieuwe bevindingen behandeld. Daarbij wordt ook ingegaan op de betekenis van aangetroffen sporen en wordt waar nodig aangegeven of dit consequenties heeft ten aanzien van eerder weergegeven bevindingen.

In hoofdstuk 3 volgen conclusies en enkele aanbevelingen op basis van de bevindingen.

Met dit aanvullende onderzoek bleek een extra verdieping ten aanzien van de bouwhistorie van het voormalige Stadhuis van Weert mogelijk en wij hopen dat dit verhaal ook nog een rol mag spelen na de opening van Museum W in 2021.

Monumenten Advies Bureau – 11 november 2020

G. Korenberg, bouwhistoricus bnb

2 BOUWHISTORISCHE DOCUMENTATIE

In dit hoofdstuk komen bevindingen van de aanvullende documentatie aan de orde. Daarbij worden bevindingen zoveel mogelijk op gebouwonderdeel behandeld, al is soms enige overlap niet te vermijden.

Eerst komen de gevels aan de orde. Vervolgens de balklagen en tot slot wordt nog ingegaan op de ruimtelijke ontwikkeling aan de hand van verschillende individuele sporen.

2.1 GEVELS

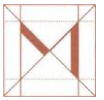
Op diverse locaties kon vanuit het interieur nieuwe informatie worden verkregen van de gevels. In het bijzonder de achtergevel geeft veel nieuwe informatie vanwege de gedeeltelijke sloop van de achterbouw uit 1912. Hier kwamen een venster met hardstenen omlijsting, verschillende eerdere doorgangen en een natuurstenen plint in het zicht. Bij de interieurzijde van de voorgevel kwamen twee plaatsen mergelblokken in het zicht.

2.1.1 Achtergevel

De historische achtergevel kwam vanaf 1828 deels binnen een aangebouwde enkellaags stal te liggen en vanaf 1912 kwam de gevel

grotendeels binnen een aangrenzend tweelaags bouwdeel te liggen. Het schetsplan uit 1828 laat zien dat in de achtergevel op dat moment alleen direct naast de rechter zijgevel een deuropening aanwezig is. Op de verdieping worden in het geheel geen openingen weergegeven. Op een meer uitgewerkt plan worden op zowel de begane grond als de verdieping twee openingen weergegeven, maar hier ontbreekt de achterbouw met paardenstal, die in het bestek wel wordt vermeld.

Van deze twee openingen komt de rechter (van buitenaf gezien) overeen met een thans in het zicht gekomen opening met hardstenen dagkanten. Waarschijnlijk werd in 1828 deze opening dichtgemetseld. De hardstenen blokken geven de nodige aanwijzingen ten aanzien van de oorspronkelijke opzet van de opening. Een goed herkenbare bovendorpel (36 cm hoog) en een tussendorpel (ca. 19 cm hoog) markeren de afmetingen van een bovenlicht. In ieder geval de bovendorpel en de zijdelingse dagkanten hebben een kleine afschuining, wat past bij een vensteropening. Onder de (weggebroken) tussendorpel is een sponning van 3,5 x 4 cm aanwezig. Vrijwel zeker behorend bij luiken. In de blokken aan de linkerzijde zijn ook duidelijk nog twee uitgehakte vierkante gaten zichtbaar, waar eerder de luikduimen bevestigd zijn geweest. Boven de opening is een tot het oorspronkelijke muurwerk behorende anderhalfsteens segmentvormige ontlastingsboog aanwezig. De opzet van dit venster komt overeen met de openingen in het linkerdeel van de linker zijgevel, maar door de bewaard gebleven bovendorpel en ontlastingsboog kan nu de oorspronkelijke hoogte van de vensters worden bepaald. Deze openingen zijn aanzienlijk kleiner en qua detaillering soberder dan de openingen in het rechterdeel van de linker zijgevel. Met name de hoogte van de vensters bleek veel geringer dan de openingen in het rechterdeel. Wat wel opvalt is dat de openingen veel lager zaten dan de huidige openingen.

Rechterzijde oorspronkelijke achtergevel, met hier aan de segmentboog en natuurstenen dagkanten herkenbare oorspronkelijke gevelopening.

Detail linkerbovenhoek oorspronkelijke opening.

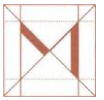
Bij het bovenste deel van de opening hebben dagkanten een afgeschuinde binnenhoek.

Bij het onderste deel van de opening is een luikspinning van ca. 35 x 40 mm aanwezig. Het gat hoort bij een luikduim.

Overzicht rechter dagkant.

Links heeft de achtergevel op de begane grond een opmerkelijke samengestelde boog. De bovenzijde van deze boog ligt aanzienlijk lager dan de anderhalfsteens segmentboog boven de vensteropening, rechts in de achtergevel. De boog bestaat uit twee delen die beiden anderhalfsteens hoog zijn. Tussen de twee delen bevindt zich een vulling van kalkzandsteen. Het rechter booggedeelte behoort waarschijnlijk tot de oorspronkelijke opzet van de gevel. Het zichtbare deel van de boog loopt steiler op en beschrijft daarmee globaal de helft van een rondboog. Wanneer echter de richting van de stenen in het bovenste deel wordt naar een middelpunt wordt herleid, blijkt dit middelpunt veel verder naar links te liggen. Het zou kunnen wijzen op een korfboog, maar ook een zeer slordig gemetselde rondboog valt niet helemaal uit te sluiten. Een breedte valt ook niet te bepalen omdat het linkerdeel van de opening ontbreekt.

Het linkerdeel van de boog lijkt iets regelmatig, maar zal niet als zichtwerk bedoeld zijn. Het betrof hier namelijk een licht getoogde anderhalfsteens rollaag, die in het midden aansluit op een driehoekig behakte steen. Na deze aansluiting zijn nog slechts drie stenen aanwezig, waarna de boog aansluit op de oudere boog.

Het linkerdeel van de constructie zal als ontlastingsboog boven een breed kozijn bedoeld zijn geweest. Bij de aanleg werd een nieuw deel (links) gecombineerd met het rechterdeel van een oudere, maar deels weggehakte boog. Wellicht ontdekte men tijdens de aanleg van de opening dat hier al eerder een opening aanwezig was geweest en besloot men gebruik te maken van de bestaande boog. Waarschijnlijk betreft het de aanleg van de in 1828 op deze plaats gerealiseerde deuropening.

Tussen de twee booggedeeltes bevindt zich een grenen klos (of plank) van 4 x 41 cm. Daarboven is een vlakje inboetwerk aanwezig ter breedte van

dit element. De opzet lijkt op de wijze waarop in 1828 ook de grenen onderslag onder de zolderbalklaag werd opgelegd in de linker zijgevel. Mogelijk stak hier een forse balk in de achtergevel, die in 1912 weer werd verwijderd. Dat maakt echter de opzet van de bogen wel vreemd in relatie tot de constructie van de paardenstal waar de constructie dan aan zou toebehoren.

Links van de bogen steken drie afgezaagde ijzeren ankerstrips uit de muur ter plaatse van de eerder aansluiting van een ingekaste binnenmuur.

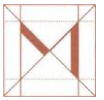
Overzicht van de samengestelde boog.

Detail van het middendeel van de boog, met boven een grenen plankje (pijl) een inboeting.

Inkassing van de recent gesloopte muur uit 1912, met bij de pijl drie ankerstrips.

Linkerdeel van de achtergevel, met linksonder een dichtgemetseld kelderlicht. Boven de twee huidige openingen zijn dichtzettingen herkenbaar.

Detail onderzijde gevel, met links het getoogde kelderlicht. Onder de rechter opening is ook inboetwerk herkenbaar.

Bij het middendeel van de achtergevel is een deel van een in grote hardstenen blokken uitgevoerde plint in het zicht gekomen. De bovenzijde van deze plint ligt globaal ter hoogte van het straatniveau naast de linker zijgevel.

Links onderin achtergevel gepleisterd kelderlicht 112 cm breed, onder gepleisterde segmentboog.

De achtergevel is gemetseld in handvormsteen van $25,5/26 \times 11/12 \times 5,5/6$ cm; 10-lagen = 75 cm. Dit formaat komt overeen met de oorspronkelijke delen van de linker zijgevel.

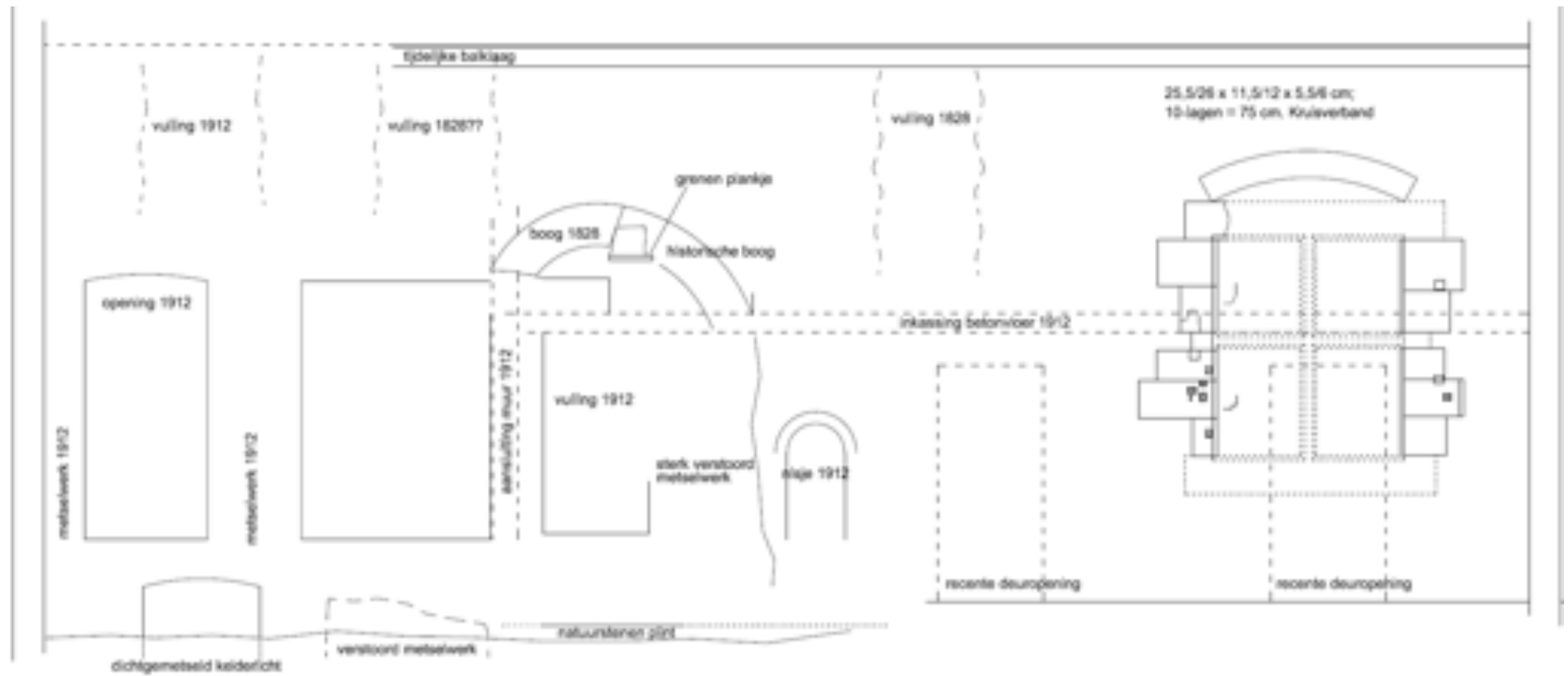
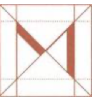
Een plint van hardstenen blokken bij de achtergevel. De bovenzijde ligt globaal ter hoogte van het huidige straatniveau ter hoogte van de achtergevel.

Vermoedelijk in 1828 dichtgemetselde rechthoekige opening in het midden van de begane grond van de achtergevel.

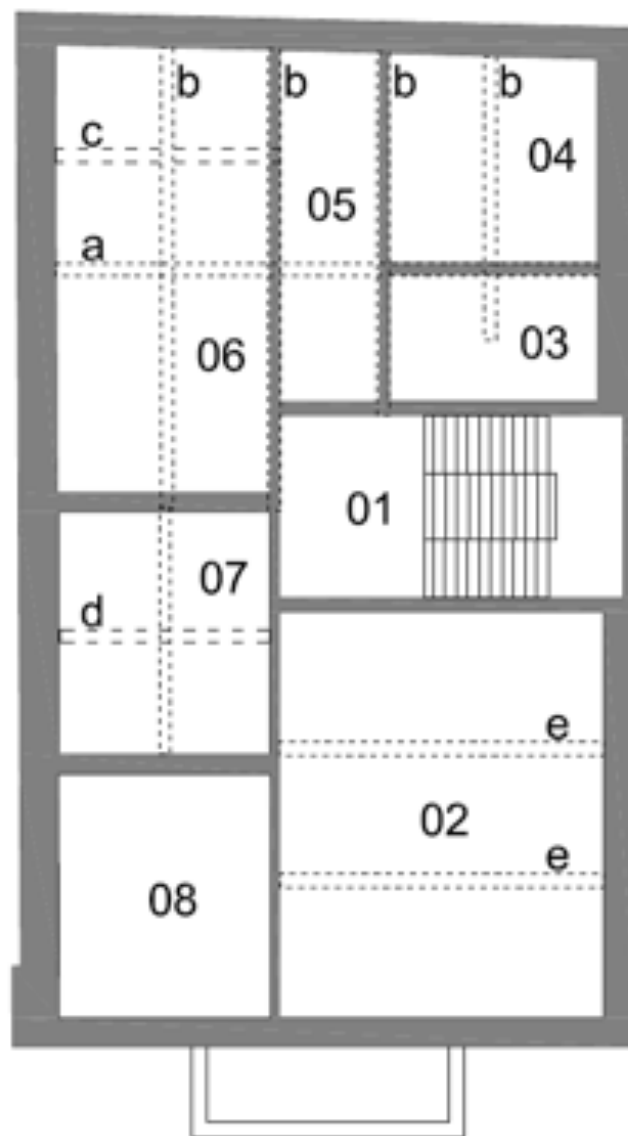
In 1912 in het midden van de achtergevel ingevoegd nisje t.b.v. een fonteintje.

BOUWSPOREN ACHTERGEVEL

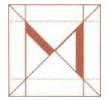

BEGANE GROND

VERDIEPING

Schematische plattegronden met de hierna gehanteerde ruimtenummering. Op de plattegrond van de begane grond markeert de stippellijn (a) binnen ruimte 04 de rand van het vloerveld met Siegartbalken. Op de verdieping bevindt zich bij (a) de zware grenen onderslag. Bij (b) bevinden zich hergebruikte eiken moerbalken. Bij (c) bevindt zich een hergebruikte moerbalk op enige afstand onder de constructiebalklaag. Bij (d) is een stalen ligger, haaks onder een grenen moerbalk toegepast. De bij (e) aanwezige balken zijn omtimmerde stalen balken. Bij alle overige ruimtes zijn enkelvoudige balklagen, al dan niet met stalen onderslagen aanwezig.

2.1.2 Voorgevel

In tegenstelling tot de achtergevel zijn bij de overige gevels alleen plaatselijk aan de binnenzijde van gevels extra delen in het zicht gekomen door gedeeltelijke ontleistering. Op basis daarvan is echter wel veel informatie aan deze delen te ontlelen.

BGG o8 / Verd o8

In de voorgevel is in het bovenste deel van de begane grond en op de verdieping, bij de aansluiting op de linker zijgevel, een afwisseling van bakstenen en mergel aangetroffen. Het betreft een wat onregelmatige afwisseling van twee of drie lagen baksteen met één of twee lagen mergel. In de dagkanten van de vensters op de verdieping is bovendien zichtbaar dat het mergel alleen aan de binnenzijde werd toegepast. De mergelblokken meten ca. 30/35 x 10 cm. Van de baksteen konden alleen koppen van ca. 5 x 10 cm worden gemeten. Bij de rechter zijgevel is geen mergel toegepast.

Het bestek uit 1828 geeft hier meer duidelijkheid met deze passage, welke betrekking heeft op het metselwerk: *‘..., het zij met hardsteen of brikstenen waar het door het werk vereischt wordt, laagsgewijze met oude materialen, op zulke wijze dat het op de behoorlijkste wijze, aan het oog voldoende is;..’*

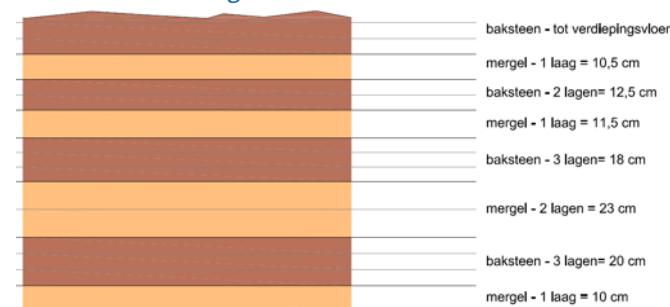
Het hergebruik van materialen wordt op verschillende plaatsen in het bestek genoemd en werd dan ook van groot belang geacht.

De bij het opnieuw opmetselen van de voorgevel in 1828 hergebruikte mergelblokken moeten dus bij sloopwerkzaamheden vrij zijn gekomen. Meest voor de hand liggende locaties zijn de voorgevel en de toren, die

door toepassing van mergel banden en hoekblokken mogelijk extra werden geaccentueerd. Opmerkelijk is dan wel dat het gebruik van mergel in de linker zijgevel beperkt is gebleven tot slechts één geprofileerde waterlijst ter hoogte van de (oorspronkelijke) onderzijde van de verdiepingsvensters.

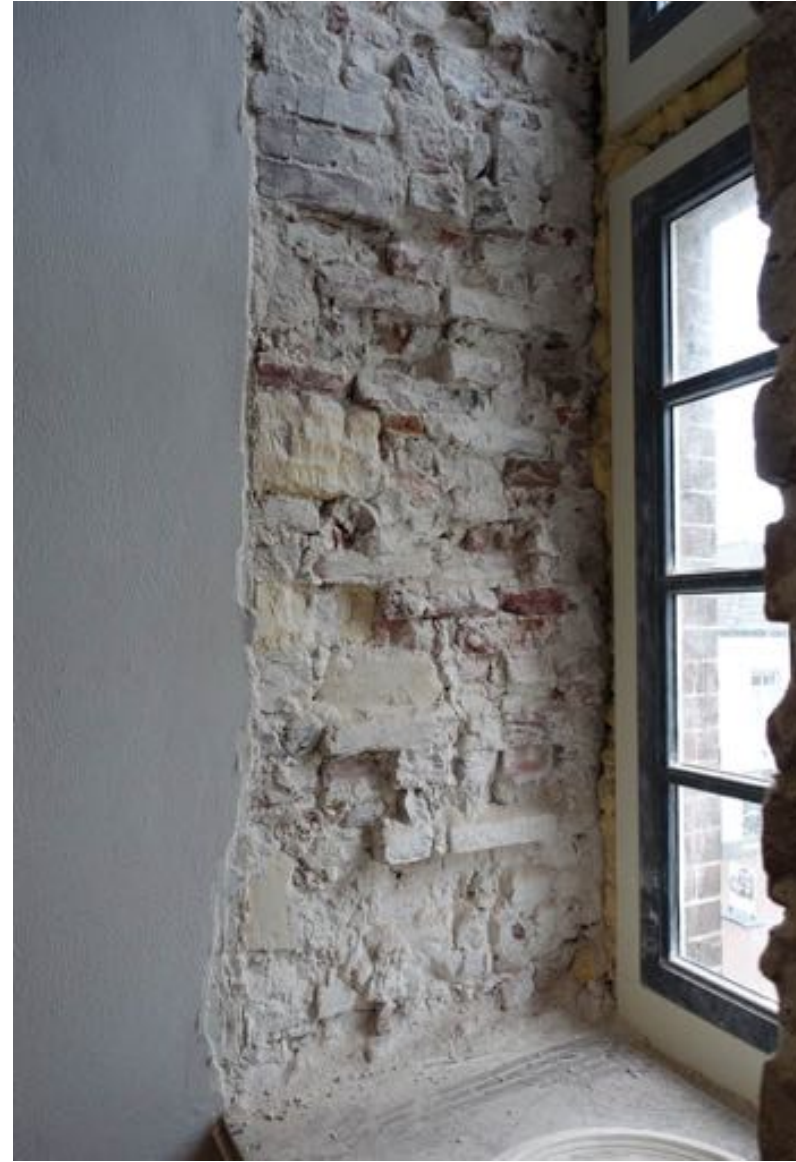
Overzicht van het in de voorwand van ruimte o8 zichtbare muurveld met een afwisseling van baksteen en mergel.

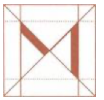
Verdeling mergel en baksteenlagen.

Detail van de in 1828 hergebruikte mergelblokken van ca. 10 x 30/35 cm, afgewisseld met lagen baksteen.

Bij het venster in de voorgevel van ruimte 08 op de verdieping is goed zichtbaar dat de het hergebruik van de zachtere mergel zich heeft beperkt tot de binnenste helft van de tweeënhalfsteens dikke muur.

2.1.3 Zijgevel

Bij de linker zijgevel is aan het exterieur al te zien dat veel muurwerk rond de linker vier vensterassen is verstoord. Mede aan de hand van de aangetroffen constructie van de zoldervloer werd duidelijk dat in 1828 in dit gedeelte nog een extra vloer werd ingevoegd. Als gevolg hiervan moet ook hoogte van de vensters anders zijn geweest. Dit werd in 1912 weer teruggedraaid.

Overzicht van de linker vier vensterassen in de linker zijgevel (situatie mei 2017). Aan de doorlopende zijdelingse dagkanten is herkenbaar dat de verticale verdeling van de vensters vóór 1912 anders was.

Aan het exterieur is aan de hardstenen vensteromlijstingen de afmeting van de vensters vóór 1828 afleesbaar. Tussen de vensters van de begane grond en de verdieping blijkt dan een zeer forse tussenruimte, waar geen natuurstenen dagkanten of duidelijke sporen van de verwijdering hiervan zichtbaar zijn. In het interieur was op de verdieping zichtbaar dat de tweede verdiepingvloer hier tussen 1828 en 1912 ter hoogte van de geprofileerde natuurstenen lijst bevond. De onderzijde van de oorspronkelijke vensters zou daarmee ter hoogte van de vloer komen te liggen. Dit zal niet het geval zijn geweest, zodat moet worden uitgegaan van een oorspronkelijke situatie met ook in het achterste gedeelte één verdieping.

BGG 01, 02 en 04

De gevelopeningen in beide zijgevels zijn hier behakt en de dagkanten zijn uitgevoerd met machinale steen uit 1912. Boven de opening zijn eiken lateien 27 x 10 cm aanwezig. Boven deze lateien nog segmentbogen van machinale steen uit 1912.

Het tussen de gevelopeningen in de linker zijgevel van ruimte 04 zichtbare oorspronkelijk metselwerk heeft veel incomplete stenen. De 10-lagenmaat bedraagt ca. 74 cm.

Vensters in de rechter zijgevel van ruimte BGG 01.

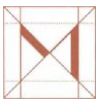
Overzicht vensters linker zijgevel van ruimte BGG 04.

Venster in de rechter zijgevel van ruimte BGG 02.

Detail (hergebruikte) eiken lateien en boog van machinale steen boven venster van ruimte BGG 04.

Detail van de behakte en deels beklampte dagkant.

Deze dagkant werd in 1912 bijna volledig beklampt.

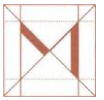
Detail muurdam tussen vensters, met grotendeels oorspronkelijk metselwerk.

Verd 03/04

Binnen deze ruimtes is binnen de oude gevels een klamp van machinale baksteen aanwezig. Deze sluit aan tegen de onderzijde van de restanten van een ouder (1828) stucplafond. Bij de achtergevel is de klamp niet toegepast. Door de klamp kan in deze ruimtes geen informatie worden verkregen met betrekking tot een vensterverdeling vóór 1912.

Detail van de rechter achterhoek van ruimte 04, met rechts de beklamping (1912) van de rechter zijgevel welke tegen de onderzijde van het stucplafond uit 1828 aansluit.

Dagkant van een venster in de rechter zijgevel van ruimte 04. Ouder muurwerk gaat hier achter de beklamping uit 1912 schuil.

Verd 06

Bij de vensters in de ruimtes 06 zijn boven de vensters segmentbogen van machinale baksteen aanwezig. Hierboven zijn eiken lateien aanwezig, met tegen de onderzijde restanten van stucwerk. Dit betreft de openingen, zoals deze in 1828 werden gerealiseerd. Waarschijnlijk werden de eiken lateien daarbij ook geplaatst, aangezien hierop geen sporen van eerdere afwerkingen (achter de stucdrager uit 1828) zichtbaar zijn. Tussen de kozijnen en de segmentbogen zijn vullingen van drijfsteen (1912) toegepast. De schuine dagkanten zijn sterk behakt en met diverse hergebruikt materiaal beklampt. Daarmee kregen deze venster in 1912 hun huidige (lagere) omvang. Ook aan het exterieur is dit nog goed herkenbaar.

Zoals gezegd kende de achterste helft van het gebouw op dat moment drie bouwlagen op het niveau van de huidige twee bouwlagen. De vloer van de tweede verdieping is waarschijnlijk af te lezen aan een mergelblok in de middelste muurdam tussen de vensters van ruimte 06 op de verdieping. Waarschijnlijk lag boven op dit mergelblok een zware grenen onderslag, evenals thans nog onder de zoldervloer aanwezig. Overige sporen van deze balklaag zijn in 1912 verloren gegaan, of gaan thans schuil achter gepleisterde afwerkingen.

In dezelfde middelste muurdam van ruimte 06 is boven voornoemd mergelblok ook een halve steens boog zichtbaar. Deze loopt teniet op de dagkant van het venster, rechts van de muurdam. Binnen de boog(nis) is een vulling van machinale baksteen aanwezig. De bovenzijde van de eerdere opening lag op ca. 2,72 meter boven de vloer.

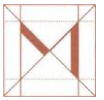
Bij de linker zijgevel zijn tussen de kinderbinten vrij dunne bakstenen (ca. $11/12 \times 4,5/5$ cm) toegepast. De herkomst valt niet te bepalen.

Overzicht linker twee vensters in ruimte 06 op de verdieping. De huidige getoogde bovenzijde van de vensters werd in 1912 in machinale baksteen uitgevoerd.

In de muurdam tussen de twee middelste vensters is een deel van een halfsteens boogje zichtbaar. Ook is een mergelblok aanwezig. Hierboven bevond zich waarschijnlijk tot 1912 de grenen onderslag van een extra balklaag.

Detail bovenzijde linker twee vensters. Rechts is ook de oplegging van de nog aanwezige grenen onderslag zichtbaar (pijl).

Detail van de oplegging van de grenen onderslagbalk en rechts de boog en vulling uit 1912. Bij de pijl is de gepleisterde dagkant van het venster uit 1828 herkenbaar.

Detail bovenzijde rechter twee vensters.

Overzicht van de tussen 1828 en 1912 rechthoekige bovenzijde van dit venster.

BGG 05 / Verd 07

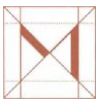
In tegenstelling tot de achterste helft van het gebouw bleven in ruimte 05 en de bovenliggende ruimte 07 de oorspronkelijke rechte dagkanten van de vensters intact. In de dagkanten zijn de hardstenen blokken van de vensteromlijsting zichtbaar binnen de (recent vernieuwde) kozijnen.

In ruimte 07 op de verdieping is zichtbaar dat de openingen aan de bovenzijde afsluiten met een steens korfboog (zeer vlak uitgevoerd). Onder de vensterbanken is bij beide vensters sprake van een recente vulling. De dagkanten lijken hierdoor te lopen, wat kan wijzen op de aanwezigheid van nissen of getimmerde bankjes in de muurdikte.

In de dagkanten is baksteen van 25/26 x 11,5/12 x 6/7 cm; 10-lagen = 74/77,5 cm toegepast. Daarbij is de lagenmaat op de verdieping overwegend groter dan op de begane grond.

Oorspronkelijke dagkanten, met hier zichtbare hardstenen blokken bij de vensters van ruimte 05 op de begane grond.

Overzicht vensters ruimte 07 op de verdieping. Onder de vensterbanken waren eerder nissen aanwezig.

Bovenzijde linker venster in ruimte 07.

Detail oorspronkelijke ontlastingsboog boven het rechter venster van ruimte 07.

Verd 08

In de linker zijmuur van ruimte 08 is de dichtgemetselde bovenzijde van een getoogde opening herkenbaar. Aan het exterieur is hier geen opening herkenbaar, maar hier is ook het nodige muurwerk in 1828 vernieuwd, zodat het mogelijk en al in 1828 dichtgemetseld venster betreft.

Overzicht linker gevel van ruimte 08 op de verdieping. Rechts is een dichtgemetselde opening of nis zichtbaar.

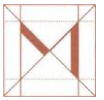
Detail van de met recente machinale baksteen dichtgemetselde boog.

2.1.4 Topgevel (achterzijde)

Bij de achtergevel kon boven de zoldervloer aan interieurzijde een baksteenformaat van 22,5 x 11 x 5 cm; 10-lagen = 57 cm worden gemeten. Dit betreft muurwerk uit 1828. Ook bij de vanaf de buitenzijde zichtbare delen lijkt (vanaf de verdieping van de achterbouw) overwegend dit formaat herkenbaar. Alleen dicht bij de rechter zijgevel lijkt in de onderzone nog wel een deel ouder muurwerk aanwezig.

Bovenste deel van de achtergevel, waar ter plaatse van de linker aansluiting van het eerdere trapportaal een wat groter baksteenformaat herkenbaar lijkt.

2.2 BINNENMUREN

2.2.1 Begane grond

In het trappenhuis (03) en de middengang (07) zijn recent weer de in 1912 toegepaste lambriseringen van lichte (crème en blauwgrijs) verblendsteen in het zicht gebracht. Deze delen gingen tot voor kort schuil achter een latere pleisterlaag. Middels branders kon de latere afwerking verrassend goed verwijderd worden, waarmee het beeld uit 1912 voor een groot deel hersteld kan worden. Boven de lambriseringen van verblendsteen zijn deze (halfsteens) muren in machinale baksteen gemetseld.

Ook de muur tussen 01 en 02 is boven de boog uitgevoerd in machinale steen (21,5 x 10,5 x 5,7 cm; 10-lagen = 68 cm (1912)). Boven de toog is witte verblendsteen zichtbaar. Deze boog zal als schoon metselwerk in het zicht hebben gelegen.

In de voorwand van ruimte 02 is direct naast de rechter zijgevel een gepleisterde nis onder segmentboogje. Direct onder het boogje zit beton, wat vermoedelijk behoort bij de hier in 1981 aangelegde lift met naastgelegen meterkast.

Rechter onderhoek van de topgevel met hier zichtbaar metselwerk uit 1828.

Anderhalfsteens streek van machinale steen uit 1912 onder het bovenlicht in de achtergevel van ruimte 05 op de verdieping.

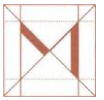
Overzicht trappenhuis (03) met al grotendeels gereinigde lambriseringen van verblendsteen uit 1912.

Detail lambrisering van verblendsteen.

Zicht langs de hoofdtrap met boogdoorgang naar de vestibule onder het trapbordes.

Zicht vanuit het trappenhuis richting de voorgevel door de middengang (07).

Overzicht linker wand van de middengang (07) met deels gereinigde lambrisering.

Detail gereinigde boog boven deuropening.

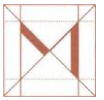
Brede steens segmentboog van verblendsteen tussen de ruimtes 01 en 02.

Voorwand van ruimte 02, uitgevoerd in machinale steen, met links een dichtgemetselde nis.

Detail nis, met onder de segmentboog een betonlatei of restant van een vloer.

De voorwand van ruimte 04 is aan de bovenzijde, aansluitend op de gangmuur, in machinale steen uitgevoerd. Daaronder zijn poriso blokken herkenbaar. Dit betreft de ingekaste aansluiting van een in 1981 tot stand gekomen wand rond een balieruimte. Meer richting de linker zijgevel zijn bij de daar aanwezige doorbraak wel handvormstenen, passend bij de vermoedelijke datering in 1828, toegepast. De muurdikte is hier 53 cm. De machinale stenen behoren mogelijk bij een in 1912 dichtgemetselde opening of nis, maar op historische bouwtekeningen zijn hiervoor een aanwijzingen te vinden. Vanuit ruimte 05 is zichtbaar dat deze dwarsmuur eerder doorliep, doordat de in 1912 geplaatste gangwand hier koud tegen het voorvlak van de muur aansluit.

Bij de muur tussen 05 en 06 is handvorm baksteen van 25,5 x 6,5 cm herkenbaar. De muurdikte bedraagt ca. 50/52 cm. Hoewel deze muur in 1828 nieuw werd opgetrokken werd hiervoor (evenals bij de voorgevel) deels gebruik gemaakt van hergebruikte materiaal.

Overzicht voorwand van ruimte 04. Deze muur werd in 1828, deels met hergebruikte baksteen vanaf de fundering opgemetseld.

In de doorbraak van de muur zijn de oudere bakstenen herkenbaar.

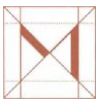
Linker voorhoek van ruimte 04, waar delen in machinale baksteen en poriso voortkomen uit de in 1981 gerealiseerde balieruimte.

Rechter achterhoek van ruimte 05, waar zichtbaar is dat de gangwand tegen de oudere muur is geplaatst.

2.2.2 Verdieping

De wanden rond het trappenhuis (01) en de aansluitende overloop behoren tot de opzet uit 1912. Op het moment dat dit trappenhuis tot stand kwam liep hier nog de in 1828 gebouwde dwarsmuur, die links van de overloop ook nog aanwezig is. Deze muur tekent zich nog af op de moerbalk die boven de linker zijmuur zichtbaar is. Een lichte verticale scheur onder de moerbalk toont ook de plaats van de aansluiting. In de linker voorhoek van de ruimte is de bovenrand in recente baksteen vernieuwd. De deuropening in de linkerwand heeft achter de uit 1912 daterende halfsteens schil een vermoedelijk uit 1981 daterende halfsteens schil van machinale baksteen en poriso-blokken. Boven de opening is een staltonlatei toegepast, waarmee de oorspronkelijke opening werd verlaagd.

Linkerwand van de overloop (01) met deels gereinigde lambrisering van verblendsteen.

Doorgang linkerwand met aan de achterzijde een recente klamp boven een staltonlatei.

Bovenzijde van de linkerwand van de overloop (01). Op de moerbalk tekent zich de ter plaatse van het trappenhuis gesloopte dwarsmuur nog af.

Bij de reinigingswerkzaamheden weer zichtbaar geworden schilderijen boven de trapvleugels.

De dunne wand tussen de ruimtes 05 en 06 staat op de in onderliggende ruimte thans zichtbare ijzeren ligger. De muur is in 1912 in drijfsteen opgemetseld en wordt in het bestek uit 1911 als volgt vermeldt: 'De gangmuur boven de vergaderzaal zal van drijfsteen gemaakt worden (muur dikte een steen.)'. Bij de rechtermuur van 05 blijkt echter ook deels gebruik te zijn gemaakt van drijfsteen.

In ruimte 06 is boven op de zeer zware grenen onderslagbalk een halfsteens opmetseling van hergebruikte oude bakstenen aanwezig. De latjes van het stucplafond lopen echter boven deze vulling door, wat erop lijkt te wijzen dat de vulling niet van meet af aan was bedoeld. Aan de voorzijde is een gepleisterde afwerking op de stenen aanwezig. Aan de achterzijde ligt de vulling ver terug en betreft het vuilwerk. Door deze opzet lijkt het erop dat het stucplafond aanvankelijk doorliep boven de onderslagbalk. Op een later moment werd ook de onderslag omstuct, waarbij de ruimte boven deze balk werd gevuld.

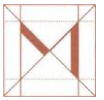
Aan de bovenzijde van de voormuur van ruimte 06 tekent zich een met recente machinale baksteen dichtgemetseld rookkanaal af. Aan weerszijden van de dichtzetting is het muurwerk wat beroet en hier tekenen zich de aansluitingen van een eerdere schouw af. De (beperkte) diepte van die schouw is nog afleesbaar aan het zwart beroete deel van de door deze schouw stekende moerbalk en het feit dat bij dit deel geen resten van de stucdrager aanwezig zijn. De schouw had bij de aansluiting op de balklaag een afmeting van ca. 130 x 30 cm.

Baksteenvulling boven de grenen onderslag, met aan de voorzijde een gepleisterde afwerking.

Aan de achterzijde ligt de vulling terug en betreft het vuilwerk.

Voorwand van ruimte 06, met rond de balkkop de aftekening van een schouw.

Detail balkoplegging met zijanten van schouw. De stippellijn op de balk markeert de voorzijde van de schouw.

2.2.3 Zolder

Op de zolder zijn bij een doorbraak in één van de in 1828 opgetrokken 'brandmuren' de in het bestek genoemde schoorsteenkanalen aangetroffen. Deze worden in het bestek als volgt omschreven: *'In deze beide brandgevels zullen met alle voorzorg gelaten worden de openingen voordueren, de schoorsteenpijpen blijven verborgen in de dikte der mueren.'*

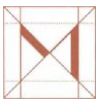
Ook bij deze muren is deels sprake van hergebruik. De voorste 'brandmuur' heeft op de zolder een dikte van ca. 37 cm en is gemetseld met bakstenen van 22,5 x 11,5 cm; 10-lagen = 57,5 cm. Bij de achterste brandmuur betreft het een muurdikte van 42 cm met bakstenen van ca. 6,5/7 cm dikte en een 10-lagenmaat van 71 cm.

Zicht in de doorbraak door de voorste brandmuur op de zolder.

Zicht in het in de anderhalfsteens muur uitgespaarde rookkanaal.

2.3 CONSTRUCTIES

2.3.1 Begane grond en verdiepingsvloer

De zichtbare delen van de begane grondvloer en verdiepingsvloer dateren vrijwel uitsluitend uit 1912. Alleen boven ruimte 05 is een samengestelde balklaag van hergebruikt materiaal aanwezig.

BGG 01, 02, 07 en 08

Deze ruimtes hebben begane grondvloeren met enkelvoudige ruw gezaagde grenen balklagen 8 x 18 cm, h.o.h. 53 cm. Boven de ruimtes een enkelvoudige balklaag van ruw gezaagd grenen 7,5 x 23, h.o.h. 53 cm. De boven ruimte 02 aanwezige raveling kwam tot stand bij de plaatsing van de lift in 1981 en werd recent versterkt.

Vloeren in de ruimtes 01 en 02 dateren deels uit 1912, maar hier zijn ook delen vernieuwd. De gehele vloer in ruimte 08 heeft recente vloerdelen. Boven ruimte 08 werd de balklaag recent middels stalen liggers versterkt. Tussen de oude balken zijn Andreaskruizen aanwezig om het wisselen van de balken tegen te gaan.

De granitovloer in de middengang (07) is op een steenachtige ondergrond aangebracht. Deze draagt op de keldergewelven. Een Siegartbalkenvloer, zoals hiervoor beschreven werd volgens het bestek uit 1911 uitsluitend bij de verdiepingsvloer toegepast

Balklaag uit 1912 boven ruimte 02, met recente raveling ter plaatse van de liftsparring.

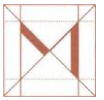
Overzicht enkelvoudige balklaag boven ruimte 01, richting de achtergevel.

Zicht op de enkelvoudige balklaag van de ruimtes 01 en 02.

Enkelvoudige balklaag boven de middengang (07), richting achtergevel.

Granitovloer op steenachtige ondergrond in de middengang (07).

De recent versterkte enkelvoudige balklaag boven ruimte 08.

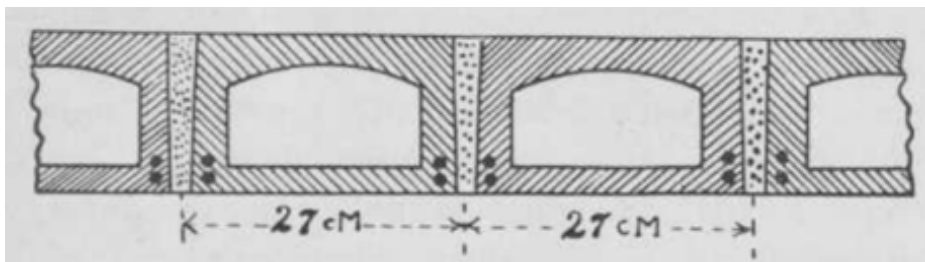
BGG 04

Boven ruimte 04 is een enkelvoudige ruw gezaagde balklaag aanwezig, met tussen de balken klossen om het wisselen van de balken tegen te gaan. Onder de balklaag zijn de houten regels van het stucplafond nog herkenbaar. De balklaag wordt ondersteund door drie stalen liggers. Hierover liggen twee I-profielen ter ondersteuning van het met betonnen vloerbalkjes uitgevoerde vloerveld onder de achtergang op de verdieping.

Dit betreft een in het bestek uit 1911 genoemde vloer van 'Siegwartbalken'. Dit vloertype, naar ontwerp van de Zwitserse ingenieur Hans Siegwart, werd op maat vervaardigd door de N.V. Nederlandsche Betonijzerbouw uit Amsterdam. Het is een voorloper op de huidige kanaalplaatvloeren. De elementen hebben een breedte van 26 cm. De hoogte is afhankelijk van de overspanning. De elementen hebben in de lengterichting een uitsparing met vlakke bodem en gewelfde bovenzijde. Na het leggen van de gewapend betonnen elementen werden de naden tussen de elementen met mortel gevuld, waarmee direct beloopbare vloer ontstond.³ Het vloertype was rond 1911 al enige tijd beschikbaar, maar bleek op dat moment nog altijd vrij onbekend.⁴

³ J.A. van der Kloes, 1923 – Onze Bouwmaterialen, deel II Kunststeen, pag. 208-209. In 1923 was de productie juist overgenomen door de N.V. Betonmaatschappij v/h Begram van Eeten & De Bruyne te Amsterdam.

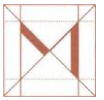
⁴ Artikel Technisch Studenten-Tijdschrift 15 oktober 1911, pag. 7-11.

Detail van de opbouw van een vloer van Siegwartbalken. Bron: Technisch Studenten-Tijdschrift 15 oktober 1911, pag. 8.

Zicht op de in 1912 aangelegde vloer van Siegwartbalken boven ruimte 04.

Detail onderzijde vloer van Siegartbalken.

Overzicht enkelvoudige balklaag met ijzeren onderslagen boven 04.

BGG 05

Boven ruimte 05 is een samengestelde balklaag met eiken kinderbinten van 10 x 10,5 cm; h.o.h. 43 cm aanwezig. Onder deze kinderbinten een herplaatste eiken moerbalk van 28,5 x 28,5 cm. De onderzijde van deze balk heeft kepen t.b.v. de oplegging van kinderbinten. De kepen meten ca. 12/13,5 x 8/9 cm en zijn ca. 3 cm diep. De kepen zitten h.o.h. ca. 42 cm. Een enkele keep is enigszins zwaluwstaartvormig uitgevoerd, maar slechts één keep heeft echt een zwaluwstaartvorm. Dit werd gedaan opdat de verbinding ook trekkracht kon opnemen. Hiermee fungeerden de kinderbinten tevens als trekverband in de lengterichting. Op de moerbalk tekenen zich de latjes van een eerder stucplafond (1828) af. Onder de moerbalk werd in 1912 een ijzeren onderslag toegepast.

Overzicht samengestelde balklaag boven ruimte 05, gezien richting de linker zijgevel.

Zicht onder de balklaag richting de rechter zijgevel.

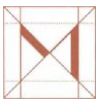
Onderzijde voorste deel van de hergebruikte moerbalk.

Overzicht van de op zijn kop hergebruikte eiken moerbalk, richting voorgevel.

Onderzijde hergebruikte moerbalk, gedeelte direct vóór ijzeren onderslag.

Onderzijde hergebruikte moerbalk, gedeelte direct achter de ijzeren onderslag.

Detail van één van de 'reguliere' oorspronkelijke kepen t.b.v. oplegging van de kinderbinten.

Onderzijde achterste deel van de hergebruikte moerbalk.

Detail zwaluwstaartvormige keep voor oplegging kinderbint.

BGG 06

Boven ruimte 06 is een enkelvoudige balklaag (1912) 22 x 8 cm; h.o.h. 52 cm aanwezig. Tussen deze balken zijn zogenaamde Andreaskruizen aangebracht om het onderling 'wisselen' van de balken tegen te gaan. Later werden in enkele balkvakken ook nog dwarsbalken, haaks op de balkrichting tussengevoegd.

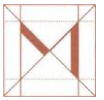
De vloer van deze ruimte heeft oudere grenen vloerdelen van ca. 26,5 x 2,1 cm. De vloerdelen liggen op houten ribben in een zandpakket. Bij de deuropening naar de middengang tekenen zich in de vloer twee rechthoekige penanten af op de vloer. Op die plaatsen lijkt nooit een afwerking op de vloer aanwezig te zijn geweest en ook zijn hier geen gebruikssporen zichtbaar. De sporen behoren waarschijnlijk bij een portaal of volledige kastenwand rond de deuropening. Wel is dan wat vreemd dat de penanten niet geheel symmetrisch ten opzichte van de opening zitten.

Overzicht enkelvoudige balklaag boven 06, met tussen de balken Andreaskruizen en latere blokken om het wisselen tegen te gaan.

Detail Andreaskruizen.

Bij deze sparing naast de achterwand van ruimte 06 zijn de in het zand gelegde ribben zichtbaar.

Aftekening van 'penanten' naast de toegang vanuit de middengang.

2.3.2 Zolderbalklaag

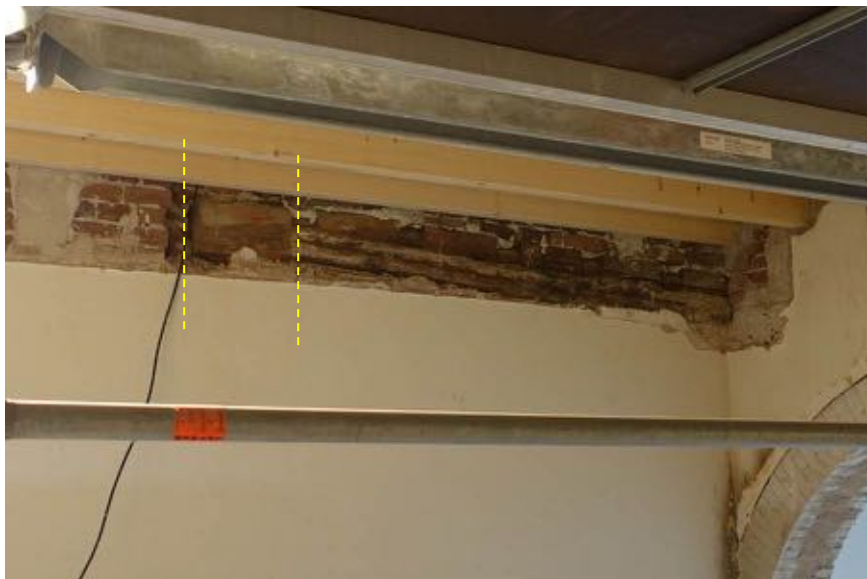
De zolderbalklaag ging in 2017 nog schuil achter plafonds. Slechts op basis van enkele archiefbeelden kon destijds iets over deze samengestelde balklaag worden gezegd. Inmiddels zijn plafonds verwijderd en zijn balklagen vanaf de onderzijde zichtbaar. De vloeren blijken in 1828 opnieuw, met hergebruik van ouder materiaal te zijn aangebracht. De thans zichtbare delen geven zo niet alleen informatie over de opzet die het gebouw in 1828 kreeg, maar ook over de eerdere constructieve opzet.

Hoewel de balklaag hierna per ruimte wordt behandeld kan de balklaag boven de ruimtes 03, 04, 05 en 06 als één constructieve opzet worden beschouwd. Boven het trappenhuis (01) werd de balklaag verwijderd, maar de hier zichtbare moerbalk behoort ook tot diezelfde constructieve opzet.

Verd 01

Boven de overloop (01) is de balklaag recent geheel vernieuwd. Boven het achterste deel van de linkerwand is een ingemetselde eiken moerbalk zichtbaar. Een groot deel van deze balk heeft veel sporen van een gepleisterde afwerking. Alleen de bovenrand en het voorste deel (ca. 35 cm) hebben geen noemenswaardige vervuiling. Hieraan kan worden afgelezen dat de plaatsing van deze moerbalk behoort bij een opzet, waarbij de moerbalk was omstuct en tegen de onderzijde van de kinderbinten een stucplafond was aangebracht. Het ontbreken van sporen van stucwerk op het voorste deel van de balk komt voort uit het feit dat de balk hier (in 1828) werd opgelegd in de toen nieuw opgemetselde dwarsmuur (nog aanwezig tussen 06 en 07), die ook ter plaatse van de huidige overloop doorliep. Een lichte verticale scheur in het pleisterwerk

onder de moerbalk verraadt ook nog de aansluiting van de muren uit 1912 op het uiteinde van de oudere dwarsmuur.

De boven het achterste deel van de linkerwand van de overloop (01) zichtbare hergebruikte moerbalk. De in 1828 tot stand gekomen dwarsmuur, waarin deze balk werd opgelegd is nog herkenbaar aan het ontbreken van sporen (tussen stippellijnen) van een gepleisterde afwerking.

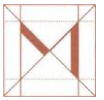
Verd 03, 04, 05 en 06

Boven deze vier ruimtes is een opvallende samengestelde balklaag aanwezig, die zich tot 1912 ook uitstreckte boven de achterste helft van het trappenhuis (01).

Het bestek uit 1828 geeft een vrij duidelijke aanwijzing ten aanzien van de totstandkoming van deze balklaag omdat enkele elementen (de grenen onderslagen) zeer specifiek worden genoemd. Het bestek vermeldt in Artikel 6:

‘In plaats stellen en ankeren der balken enz. De oude afkomende balken voor het grootste gedeelte nog goed zijnde, zullen wederom, voor zoo verre zij bekwaam erkend zijn, in plaats gelegd worden; in de kazerne der marechausjé gelijks de 3de en 4de verdieping, overspannende in ééns de gehele breedte des boudes, zullen twee nieuwe te leveren dennen balken in plaats gelegd worden, zijnde ieder 14 ellen lang en 30 op 34 duimen zwaar; de bestaande trap-sponningen der oude balken zullen wederom kunnen dienen; de kopeijndens der balken in het algemeen komen te dragen op stukken zes duimsche plank die er voor toegepast zijn, als wel dat de kopeindens van gezegde balken met eene bekwame coucke leem bekleed worden, om de zelve tegens het aanraken van den kalkmortel te bevrijden; als ook wel te letten in het plaatsen der liggers in der muren, op dat ze naauwkeurig met de teekening der doorsneden overeen komen in hunne hoogtens te geven aan de onderscheidene verdiepingen; der zelve balken zullen zich in hunne dragt met de gevels bevestigen, door sleutel-ankers, wegende ieder voor het minste 5 ponden en door platen wegende ieder 2 pond, alwaar dat ze met hunne koppen tegen elkander komen te liggen, en naar behoren met de noodige ankernagelen te bevestigen. In het schoollokaal zullen op hardstenen voetstukken hoog en breed 30 duim in het rond bekapt, op bekwame fundering rustende, vier eiken staanders geplaatst worden hoog ieder 3,20 zwaar 30 en 30 duim waar over de twee linies ketting balken hunne dragt nemen.’

Diverse elementen uit deze beschrijving zijn duidelijk herkenbaar in de huidige samengestelde balklaag van hergebruikte eiken moer- en kinderbinten. De forse, deels rondhouten grenen balk in het midden van dit vloerveld (deels boven muur tussen 03 en 04) past bij de beschrijving

van de 'dennen' balken van '30 op 34' duims.⁵ De maat van de aanwezige balk is bij de rechter zijgevel ca. 33 x 42 cm en neemt richting de linker zijgevel wat af. Het betreft echter slechts één balk. Het bestek uit 1911 vermeldt echter: ..., eveneens moeten worden afgebroken de twee bestaande balklagen, march. Kazerne, ...' Hieruit mag worden afgeleid dat de thans als enkelvoudige balklaag uitgevoerde verdiepingsvloer tot 1912 een overeenkomstige opzet met hergebruikte samengestelde balklaag had.

Ondanks het feit dat sprake is van hergebruikt materiaal kan aan deze hergebruikte onderdelen nog wel de eerdere opzet van de balklagen worden afgelezen.

Boven de ruimtes 03 en 04 ligt een eiken moerbalk van 19 x 24 cm. In de rechter onderrand is deels boven ruimte 04 een reeks vrij ondiepe, schuin toelopende, rechthoekige kepen van ca. 9 x 5 cm, h.o.h. 72 cm aanwezig. Gezien de grote onderlinge afstand betreft het waarschijnlijk aansluitingen van eerder onder deze balk aansluitende wandstijlen van een zogenaamde Brabantse wand. De op deze moerbalk aansluitende eiken kinderbinten meten 11/9 x 11/12 cm en liggen h.o.h. ca. 38/41 cm. Hoewel de slordige aansluitingen erop wijzen dat de huidige opzet niet oorspronkelijk is, passen de kinderbinten vrij goed bij de in de moerbalk aanwezige kepen. Moerbalk en kinderbinten lijken dan ook wel tot dezelfde oorspronkelijke opzet te behoren. De kinderbinten sluiten met een zogenaamd 'hakje' aan in de kepen, wat over het algemeen wijst op een wat latere (XVI) datering. De kinderbinten sluiten zowel bij de rechter zijgevel als de linkerwand aan op metselwerk in machinale baksteen. De drager van dunne grenen latjes

en nog op enkele plaatsen aanwezige fragmenten van het stucplafond lopen bij de rechter zijgevel en de wand tussen 03 en 04 door boven het metselwerk uit 1912. Hieruit blijkt dat niet alleen de tussenwand nieuw werd opgetrokken, maar dat ook de rechter zijgevel hier werd beklampt in 1912. Op de moer- en kinderbinten zijn geen kleurafwerkingen aangetroffen. Deze delen lijken daarmee ook vóór 1828 al door een stucplafond aan het zicht te zijn onttrokken.

Over de balklaag liggen nog grotendeels ruw gezaagde grenen vloerdelen met een breedte van ca. 27 cm. Deze zullen in 1828 nieuw zijn aangebracht.

Overzicht samengestelde balklaag boven ruimte 04, richting linker zijgevel.

⁵ De toelichting op de maten in het bestek vermeldt de Nederlandsche El (1 meter) en stelt deze gelijk aan 10 Palmen (10 cm), te verdelen in 10 Duimen (1 cm) die tot slot kan worden verdeeld in 10 Streep (1 mm).

Overzicht samengestelde balklaag boven ruimte 04, richting achtergevel.

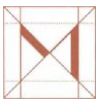
Hoewel de kinderbinten in de oude kepen werden gelegd is de passing soms erg slordig. De kinderbinten hebben hier een zogenaamd 'hakje' bij de oplegging.

Detail hergebruikte moerbalk met in de onderrand kepen van wandstijlen.

Bij de rechter zijgevel steken de kinderbinten (en het stucplafond) door boven de beklamping uit 1912.

Detail van de restanten van grenen stucdragers tegen onderzijde kinderbint.

Bij de oplegging van de moerbalk in de wand tussen 03 en 04 is nog juist de rand van de schuine las herkenbaar (pijl).

Overzicht balklaag boven ruimte 04, richting de linker zijgevel.

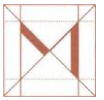
Overzicht balklaag boven de gang (05) richting achtergevel.

Boven de rechter gangmuur herkenbare moerbalk.

Bij de moerbalk boven de linker gangmuur zijn tussen de balk en de muur van drijfsteen uit 1912 resten van het stucplafond uit 1828 behouden gebleven.

De moerbalken hebben ter hoogte van de zware grenen onderslag een schuine las. De oorspronkelijke lengte van de balken valt hierdoor niet te achterhalen, maar vermoedelijk zal deze niet veel meer zijn geweest dan de huidige lengte van ca. 5,5 meter. Daarmee kunnen deze balken oorspronkelijk ook haaks op de huidige richting gelegen hebben, wanneer zij waren opgelegd in de zijgevels en de eerdere zware muur die in de lengterichting in het achterste gedeelte aanwezig was.

De thans boven de linker gangwand (ruimte 05) aanwezige eiken moerbalk werd op zijn kop herplaatst, zodat aan de onderzijde oude kepen van kinderbinten zichtbaar zijn. Aan de zijde van ruimte 06 zijn tussen de achtergevel en de grenen onderslag, naast deze kepen geritste telmerken III t/m XV (oplopend richting achtergevel) aanwezig. Dit is opmerkelijk, aangezien een telmerksysteem bij de kinderbinten zeer ongebruikelijk is. Deze moerbalk lag tot 1912 vrij binnen een ruimte en was daarbij omstuct. Resten van de stucdrager (smalle latjes) zijn aan de gangzijde nog aanwezig. Een derde moerbalk in de lengterichting bevindt zich midden boven ruimte 06. Ook hier zijn twee moerbalken boven de grenen onderslag middels een schuine las gekoppeld. Deze moerbalken zijn overeenkomstig hun oorspronkelijke situering herplaatst, zodat de kinderbinten (soms wat slordig) in de oorspronkelijke kepen liggen. De afmetingen van deze moerbalk zijn ook ca. 20 x 24 cm. De kinderbinten meten ca. 10/11 cm h.o.h. ca. 40 cm.

Overzicht balklaag boven ruimte 06, richting de voorgevel.

Boven de wand tussen 05 en 06 herplaatste moerbalk, met aan de zijde van 06 gegutste telmerken III t/m XV.

Detail gegutste telmerken, bij de pijl merk 'VIII'.

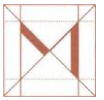
Oplegging van de in 1828 nieuw toegevoegde grenen onderslag in de linker zijgevel. Onder de balk een klos met daaronder een blok mergel.

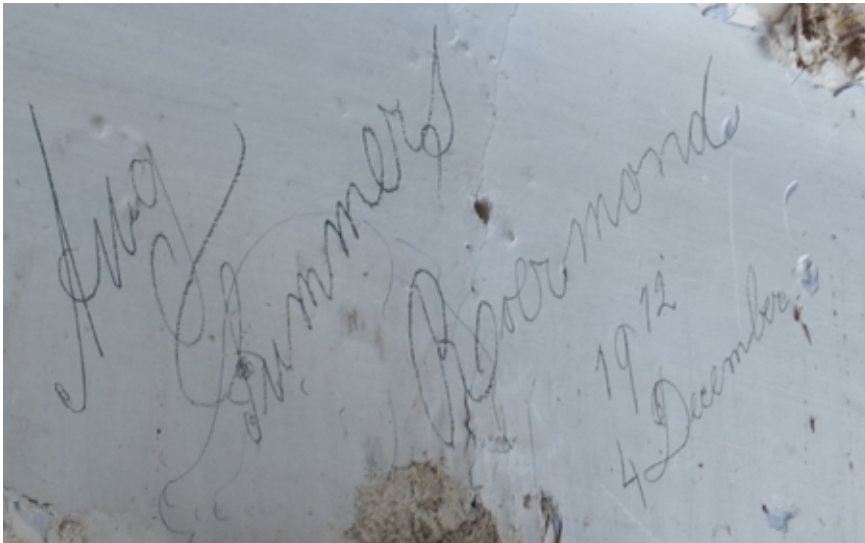
Aftekening van een schouw bij de aansluiting van de moerbalk op de voorwand van ruimte 06 (zie ook par. 2.2.2).

Een vreemd element is een dwars op de moerbalken, op een wat lager niveau tussen de linker zijgevel en de wand tussen 05 en 06 geplaatste hergebruikte eiken moerbalk. Gezien de oplegging in de wand van drijfsteen aan de rechterzijde en het verstoorde metsel- en pleisterwerk (uit 1828) bij de linker zijgevel werd deze balk in 1912 op deze plaats herplaatst. Het in potlood boven de oplegging in de linker zijgevel uitgevoerde opschrift 'Aug Kimmers Roermond 1912 4 December' geeft zelfs een goede indicatie door wie, en wanneer de balk werd geplaatst.

De op zijn zijkant toegepaste moerbalk heeft dezelfde kenmerken als de overige hergebruikte moerbalken. De balk wordt in het bestek uit 1911 niet specifiek vermeldt.

Detail van de op enige afstand onder de balklaag aanwezige hergebruikte moerbalk.

Boven de oplegging van de hergebruikte eiken moerbalk, in de linker zijgevel van ruimte 06 toegepast opschrift.

Verd 07

Boven ruimte 07 bevindt zich een samengestelde balkaag, met een grenen moerbalk en hergebruikte eiken kinderbinten. De moerbalk meet ca. 25,5 x 25,5 cm en lijkt in 1828 primair te zijn toegepast. De kinderbinten meten globaal ca. 10 x 11,5 cm h.o.h. 40 cm, waarbij de breedte van sommige kinderbinten groter is dan de hoogte. Diverse kinderbinten hebben kepen van eerdere aansluitingen. Bijzonder is vooral de tegen de voormuur toegepaste kinderbint. Dit betreft een hergebruikte eiken strijk balk met deels zwaluwstaartvormige kepen. Over de balklaag liggen ruw gezaagde grenen vloerdelen met een breedte van ca. 27 cm die koud tegen elkaar liggen. Ook hier waren het plafond en de moerbalk omstuct. Thans wordt de moerbalk door een recente stalen ligger ondersteund.

Overzicht balklaag boven ruimte 07.

Aansluiting van de kinderbinten op de linker zijgevel.

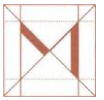
Overzicht kinderbinten richting de voorwand.

Detail van de grenen moerbalk. Boven de latere ijzeren ligger is de aftekening van het stucplafond onderbroken, wat kan wijzen op een hier eerder aanwezige wand.

Detail kinderbinten met sporen van hergebruik.

Het zware kinderbint tegen de voorwand betreft een als kinderbint hergebruikte eiken strijk balk.

Verd 08

Boven ruimte 08 is een recent vernieuwde enkelvoudige balklaag aanwezig. Onder deze balklaag is in de linker zijgevel echter een oude eiken balk, ca. 25 x 16 cm, aanwezig. Op twee plaatsen zijn dan ook in de boven- en onderrand toognagels zichtbaar. De balk lijkt aan de achterzijde langs de in 1828 geplaatste binnenmuur door te lopen. Aan de voorzijde sluit het op datzelfde moment vernieuwde metselwerk van de voorgevel erg slordig aan op de balk, zodat niet valt te bepalen of de balk ook in 1828 werd hergebruikt. Deels is de balk behakt om pleisterwerk beter te laten hechten. Op de achterste helft zijn nog enkele behangfragmenten aanwezig. De aanwezige toognagels zitten op een onderlinge afstand van ca. 3,15 meter. Wel lijkt in het midden een las aanwezig, zodat het twee afzonderlijke delen betreft met toognagels in het midden.

De balk bevindt zich in ieder geval niet op de oorspronkelijke locatie, maar lijkt eerder deel uitgemaakt te hebben van een vakwerkconstructie. Vermoedelijk betrof het dan een wandstijl, waarop ter plaatse van de zichtbare toognagels horizontale regels aansloten. Mogelijk behoorde deze balk bij een eerdere, als vakwerkwand uitgevoerde binnenmuur.

Overzicht linkerwand ruimte 08, met bij de pijlen de locatie van de toognagels.

Beeld van het ruw behakte oppervlak van de balk. Dit om stucwerk beter te laten hechten.

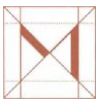
Detail balk met boven de pijl twee toognagels.

Detail balk met behangfragment en boven de pijl twee toognagels.

Verd 02

Het plafond boven de vroegere raadzaal is uitgevoerd met paneelvlakken van ca. 6 mm dik plaatmateriaal. Deze verdiepte vlakken gingen eerder schuil achter platen houtwolcementplaat. Bij het aanbrengen van die platen (1981?) werd het oorspronkelijke diagonale middenrozet deels verwijderd. Alleen het vierkante middendeel bleef in het zicht. De oorspronkelijke contouren van het rozet tekenen zich nu duidelijk af doordat deze delen nooit werden geschilderd. Op basis van het bewaard gebleven deel zouden verdwenen delen gereconstrueerd kunnen worden ter completering van dit verder nog vrijwel gave plafond.

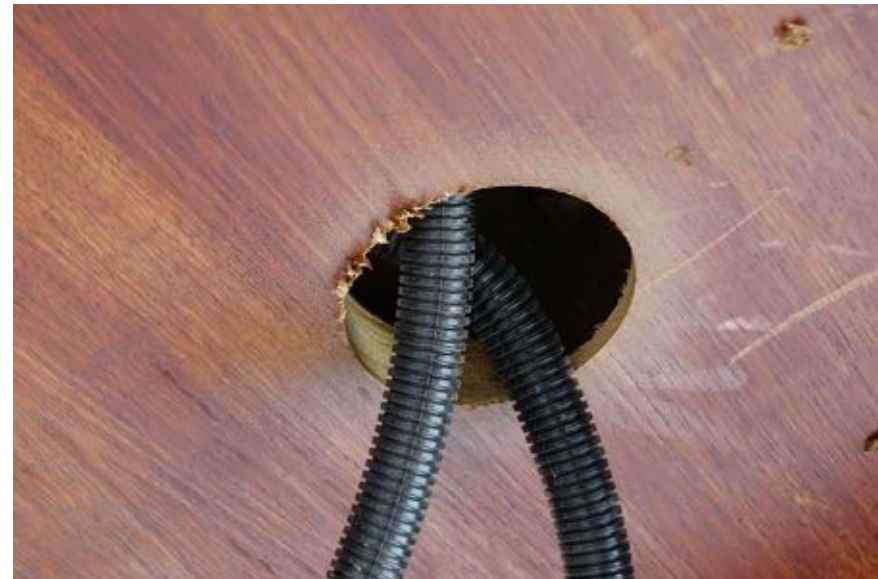
Overzicht plafond voormalige raadzaal (08) richting de voorgevel.

Detail balkenplafond.

Detail van het middenrozet. De lichte vlakken geven de oorspronkelijke omvang van het rozet weer.

Bij deze recente sparring is de opbouw van de verdiepte vlakken zichtbaar.

2.4 AFWERKINGEN

Daar waar nog delen van de in 1828 geplaatste balklagen resteren, komen in diverse ruimte restanten van stucplafonds voor. Het betreft in alle gevallen kalkpleister op een drager van smalle grenen latjes die middels gesmede spijkertjes zijn bevestigd. Bij de aansluitingen van plafonds op wanden waren eenvoudige kleine kooflijsten toegepast. De plafonds waren tegen de onderzijde van de kinderbinten bevestigd, waarbij ook de moerbalken volledig door stucwerk waren omgeven. De dagkanten kenden op dat moment een rechte bovenzijde, waarbij ook hier stucwerk rond de bovenliggende lateien was aangebracht.

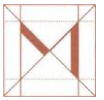
Fragment ronde kooflijst bij voorwand ruimte 06 op de verdieping.

Bij de rechter voorhoek van ruimte 06 werd de wand van drijfsteen (tussen 01 en 06) onder de kooflijst geplaatst.

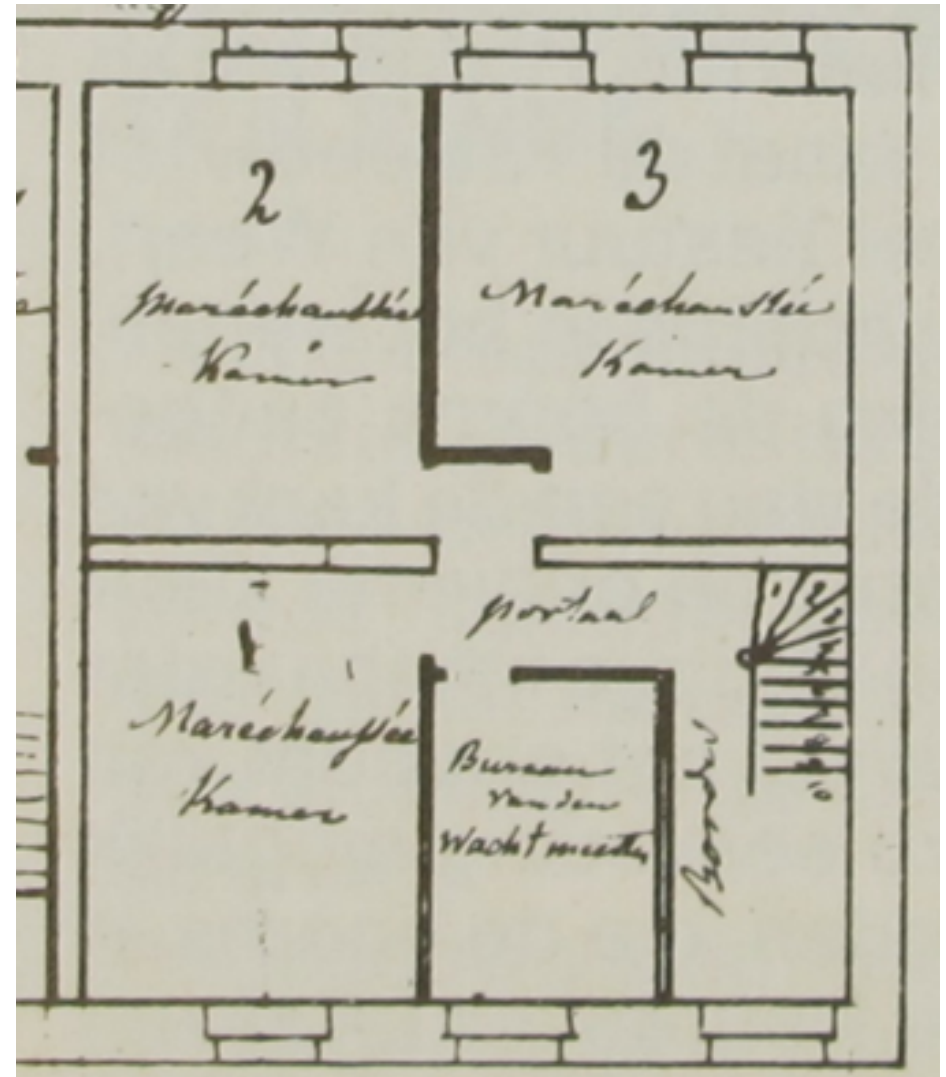
Venster linker zijgevel (ruimte 06) waar boven het metselwerk uit 1912 het pleisterwerk van de bovenrand van de eerdere vensteropening bewaard bleef (pijl).

2.5 OVERIGE

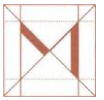
Eerder was op basis van de schets uit 1828 aangenomen dat de marechaussee het achterste deel van de zolder in gebruik had. Op basis van de thans aangetroffen grenen onderslag kon worden vastgesteld dat eenzelfde balk ook op een lager niveau moet zijn toegepast. In op de verdieping in de linker zijgevel aangetroffen mergelblok markeert waarschijnlijk de plaats van die balk.

Wat ook pleit voor drie lagere etages binnen de achterste helft van het gebouw zijn de weergegeven trappen, waarvan de treden op de tekeningen uit 1828 zijn genummerd. De nummering toont echter maar tien treden per trap, wat op een zeer lage verdiepingshoogte wijst.

Detail achterste deel van de plattegrond van de verdieping op het schetsplan uit 1828, waar tegen de achtergevel een trap met tot 10 genummerde treden wordt weergegeven. Bron: Museum Weert.

3 CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN

Door de recente ontmantelingswerkzaamheden zijn de nodige delen van muurwerken en constructies in het zicht gekomen. Hierdoor waren de nodige aanvullingen op het in 2017 uitgevoerde onderzoek mogelijk.

In veel gevallen bleken eerdere dateringen correct. Op enkele punten is een precisering mogelijk. Met name de verbouwing in 1828 blijkt nog ingrijpender dan al werd vermoed. Behoudens de zij- en achtergevels blijkt op dat moment nagenoeg sprake te zijn geweest van volledige herbouw, waarbij alle balklagen opnieuw werden aangebracht, echter met voor een belangrijk deel hergebruik van de oorspronkelijke samengestelde balklagen. Deze in 1828 tot stand gekomen balklagen met hierover aanwezige vloerdelen zijn thans nog aanwezig boven ruimte 07 op de begane grond en boven de ruimtes 04 t/m 07 op de verdieping. Ook werd duidelijk dat in 1828 in het achterste gedeelte een extra bouwlaag aanwezig was. Het eerder vermoede gebruik van een deel van de zolder door de marechaussee blijkt daarmee onjuist.

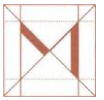
In de achtergevel zijn nog sporen in het zicht gekomen van een venster dat tot de oudste, zestiende-eeuwse opzet van het Stadhuis behoort. Een gedeelte van een boog wijst hier ook op een toegang, maar door latere verstoringen is de omvang niet meer goed vast te stellen.

Zoals al bekend werd het gebouw bij de verbouwing tussen 1911 en 1913 opnieuw ingrijpend gewijzigd. Vrijwel de volledige verdiepingsbalklaag en het voorste deel van de zolderbalklaag kwamen op dat moment nieuw tot stand. Met name bij het linkerdeel van de linker zijgevel werden vensters ingrijpend gewijzigd doordat op dat moment de vanaf 1828 aanwezige drie bouwlagen weer naar de oorspronkelijke twee bouwlagen werd teruggebracht.

In het interieur domineert nog altijd ten aanzien van zowel de indeling als nog aanwezige afwerkingen (hoofdzakelijk in verkeersruimtes) de fase uit 1911-1913. Deze fase is dan ook zeer bruikbaar als 'drager' voor een toekomstig interieurbeeld. De aangetroffen sporen en constructies uit 1828 en hierbij hergebruikte oudere onderdelen zijn veelal weinig representatief en zonder toelichting lastig herkenbaar. Het plaatselijk in het zicht brengen van deze delen kan in een enkel geval de historische gelaagdheid van het gebouw inzichtelijk maken.

Voor de in de achtergevel in het zicht gekomen bouwsporen van de zestiende-eeuwse opzet is reeds besloten deze herkenbaar te houden. Daarmee zal ook deze fase binnen het museum herkenbaar blijven. Hoewel een globaal beeld is gegeven van de vermoedelijke opzet van het hier aangetroffen venster is een volledige reconstructie niet wenselijk omdat daarmee nog aanwezige sporen verloren gaan en het risico op een onjuiste (en niet meer te controleren) reconstructie te groot is. Het (gedeeltelijk) openen van het thans grotendeels dichtgemetselde venster behoort echter wel tot de mogelijkheden. Wel moet daarbij worden voorkomen dat eventueel noodzakelijke constructieve voorzieningen tot schade aan bestaande delen leidt.

4 BRONNEN EN LITERATUUR

4.1 BRONNEN

- Gemeentearchief Weert – GAW (onderdeel erfgoedcluster)
- Collectie Gemeente Weert – Verzameld door drs. J. van Cauteren
- BONAS - Kennisportaal voor Nederlandse architectuur en stedenbouw; Archiwijzer; J. Rouleau.
- Gelders Archief - GA
- Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed

4.2 LITERATUUR

- MAB (2017) *Museum Jacob van Horne, Bouwhistorische Verkenning & Waardestelling*, 19 juni 2017, Onderzoek in opdracht van de Gemeente Weert.
- J.A. van der Kloes, 1923 – *Onze Bouwmaterialen*, deel II Kunststeen, pag. 208-209.
- Artikel Siegwartbalken, *Technisch Studenten-Tijdschrift* 15 oktober 1911, pag. 7-11.
- Evers, K. (2011) *Een Bouwhistorische Documentatie van het voormalig stadhuis van de gemeente Weert* – Studieopdracht studie BREM, Hogeschool Utrecht

- Coenen, J. (2009) *Op de keper beschouwd – Een geschiedenis van Weert, Deel 2*, Maasbracht
- Nies, F. (1999) *Weert, Het verleden van een stad*, Weert
- Klaversma, T. (2008) *Weert tussen 1062 en 1602, Een kroniek uit Burgemeestersrekeningen, cahiers over de geschiedenis van het land van Weert*, Weert
- *Voorlichtingenblad gemeente Weert*, nr. 77, 27 augustus 1980
- Cartigny, W. (2008) *Roermondse architecten in de periode 1850-1940, deel II* (www.historieroermond.nl/ruimte/architecten.htm)

